

Nr 318.

Av herr **Hansén m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 174 angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m. föreslås bl. a., att förutom statsbidrag till lärares avlöning m. m. statsbidrag skall utgå även till undervisningslokaler. Bidrag skall därvid utgå såväl till uppförande av nya undervisningslokaler som ock för redan befintliga, distriktet tillhöriga, sådana.

Beträffande bidrag till redan befintliga undervisningslokaler har från flera av de i ärendet hörda myndigheternas sida uttalats tveksamhet, huruvida dylikt bidrag borde utgå, enär det vore ett avsteg från en av staten förut alltid tillämpad princip att nu gå in för sådana retroaktiva bidrag. På skäl som av de folkskolesakkunniga anförts och till vilka även departementschefen anslutit sig, synes det emellertid ofrånkomligt att, om man överhuvud taget anser att staten bör träda in och lätta de ekonomiska bördor, som påvåla kommunerna för folkskolebyggnaderna, även låta bidraget utgå till redan befintliga skollokaler.

I fråga om bidrag till nya undervisningslokaler föreslås nu i propositionen bl. a. att bidraget skall utgå med tre fjärdedelar av den kostnadssumma, som fastställts i respektive fall av Kungl. Maj:t eller länsstyrelse, och fördelas med lika belopp på 25 år.

Bidraget till redan befintliga undervisningslokaler skall icke utgå för lokaler, som vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande varit i bruk mer än 19 år. Bidraget utgår med visst belopp pr lokal årligen till och med den 1 juli näst före den tidpunkt, då lokalen varit i bruk under 20 år. Endast för egentliga klassrum och gymnastiksalar erhålles bidrag. Lokalerna indelas av särskilda skolhusvärderingsnämnder i fyra klasser allt efter lokalernas beskaffenhet. Årsbidraget utgör för klass I 370 kr. per lokal, för klass II 240 kr. och för klass III 200 kr. per lokal. För lokal som hänföres till klass IV utgår intet bidrag, ej heller för lokal, som tillkommit utan kostnad för distriktet.

En skolhusvärderingsnämnd skulle finnas i varje län, och varje nämnd skulle bestå av en byggnadskunnig representant, tillika ordförande i nämnden, utsedd av länsstyrelsen, vidare av vederbörande folkskolinspektör inom sitt inspektionsområde samt som tredje ledamot en av vederbörande skoldistrikt utsedd person. Skolhusvärderingsnämnden finge sålunda icke en allt igenom konstant sammansättning. Endast den byggnadssakkunnige ordföranden bleve en och densamma för alla inom länet befintliga skoldistrikt.

Det har rätt betydande meningsskiljaktigheter om de grunder efter vilka årsbidraget till redan befintliga undervisningslokaler skulle bestämmas. Två

av de sakkunniga hava i en reservation föreslagit bl. a. att till grund för beräkningen av bidraget skulle läggas de verkliga havda byggnadskostnaderna, och att bidraget alltså icke borde utgå efter de mera schematiska grunder, som majoriteten av de sakkunniga förordat, och till vilka departementschefen anslutit sig.

I flertalet av de av myndigheter och korporationer avgivna yttrandena hava vederbörande i denna del tillstyrkt reservanternas förslag, vilket man ansett vara mera rättvist än majoritetens.

Mot detta förslag, att lägga de verkliga kostnaderna till grund för bidraget, kan emellertid göras så tungt vägande invändningar att ett mera schematiskt tillvägagångssätt för bidragets beräkning synes vara att föredraga. Såsom de sakkunniga framhålla, har staten enligt hittills gällande bestämmelser haft ringa möjlighet att utöva inflytande på kostnadsfrågan. Under sådana förhållanden kunde det knappast ifrågasättas, att staten utan vidare skulle såsom grundläggande för beräkning av byggnadsbidraget godtaga den av kommunen havda kostnaden för byggnadens uppförande. En revidering av byggnadskostnaderna måste därför alltid förutsättas både med hänsyn till huruvida utgifter förekommit, vilka ur statlig synpunkt måste betecknas såsom betingade av överflödsanordningar o. d., som ock i betraktande av huruvida kommunen för arbetena fått vidkännas en med hänsyn till de vid tiden i fråga rådande prisförhållandena oskälighets kostnad. Det torde med rätta kunna antagas att en sådan revidering komme att ställa sig ganska besvärlig. Den av reservanterna förordade maximeringen av statsbidraget till att avse endast de under 20,000 kr. per lokal fallande kostnaderna torde icke heller vara betryggande utan medgiva att mycket stora bidrag komme att utgå i många fall där detta skulle kunna framstå som mindre nödvändigt.

En någorlunda tillfredsställande anpassning av ifrågavarande statsbidrag till de verkliga kostnaderna för undervisningslokalerna, under nödvändigt hänsynstagande samtidigt till dessa kostnaders skälighet i olika avseenden, torde helt enkelt knappast låta sig göra.

Det av departementschefen nu förordade mera schematiska tillvägagångssättet för statsbidragets bestämmande är givetvis betydligt enklare än det som skulle erfordras för ett på reviderade byggnadskostnader grundat statsbidrag. Men särskilt anordningen med skolhusvärderingsnämnder, som dock skulle krävas för skollokalernas klassificering, är ägnad att väcka betänkligheter. Man kan ifrågasätta om dessa nämnder och den värdering och klassificering av skolhusen som de skulle utgöra bleve så tillfredsställande ur synpunkten av såväl statens som kommunernas berättigade intressen, som departementschefen tror. Obestriddligen måste det dock vara en svaghet, att nämndens sammansättning växlar från det ena skoldistriktet till det andra. Detta måste vara till förfång för enhetligheten i arbetet. Anmärkningar i detta hänseende mot nämndens sammansättning hava också gjorts av t. ex. styrelsen för svenska landskommunernas förbund och av statskontoret. Statens och kommunernas ekonomiska intressen komma säkerligen i många fall i skarp motsättning till varandra då det gäller att avgöra till vilken klass viss skol-

byggnad skall hänföras, och nämnden får härvidlag en grannlaga och vanskelig uppgift att träffa ett rättvist avgörande. Nämndernas arbete kommer vidare att draga betydande kostnad, vilket är värt att beakta i detta sammanhang. Enligt beräkning, som sannolikt icke är för hög, skulle engångskostnaden uppgå till 200,000 kr.

Då det nu i alla fall synes nödvändigt att låta statens bidrag till de redan befintliga undervisningslokalerna utgå efter schematiska grunder, torde det böra övervägas, om man icke borde taga steget fullt ut i detta hänseende och göra bidraget lika per år för alla de lokaler som avses. Detta vore att även i fortsättningen tillämpa det sätt som de folkskolesakkunniga föreslagit beträffande det ifrågasatta provisoriska byggnadsbidraget. Därmed skulle vinnas att det vanskliga prövningsförfarandet bortföller och en betydande ekonomisk besparing gjordes för statens del.

Mot att staten på detta sätt skulle lämna ett generellt, ej allt för högt bidrag, lika för alla ifrågakommande lokaler skulle givetvis invändas att detta vore orättvist i de fall där kommunerna uppfört förstklassiga och dyrbara skolbyggnader. Det tidigare anförda skälet mot bidragens anpassning efter de verkliga byggnadskostnaderna, nämligen att staten haft ringa inflytande på byggnadsföretagens tillkomst och kostnad, försvagar i någon mån denna invändning. Dessutom synes även klassificeringsförfarandet kunna medföra ett resultat som kan komma att te sig orättvist ur många ekonomiskt svaga kommuners synpunkt. Största hjälpen torde väl i regel komma att utgå till kommuner vilkas ekonomi gjort det möjligt för dem att uppföra skolhus som innehålla icke blott föreskrivna lärosalar utan även allehanda bilokaler, som en mångfald av landets kommuner icke förmått eller förmå inrätta.

Och att, om klassindelning borttages, bidrag även skulle komma att utgå för lokaler, vilka, om denna indelning komme till stånd, skulle hänföras till klass IV och sålunda bli utan bidrag, synes icke vara ägnat att väcka betänkligheter, snarare tvärt om. Sålunda anför länsstyrelsen i Västerbottens län i detta avseende, att för de kommuner, som ända till för några år sedan hade 20 à 25 mil till närmaste järnvägsstation, hade byggnadsmaterialierna ställt sig så dyrbara, att de nödgats antingen förhyra lokaler eller bygga skolhus av den typ, som kunde antagas falla under klass IV. Det vore icke rättvist, att dessa kommuner icke skulle få någon gottgörelse för sina i allmänhet ej obetydliga lokalkostnader. Styrelsen för svenska landskommunernas förbund framhåller också att klasserna III och IV borde kunna sammanslås i en klass och bidrag sålunda komma att utgå jämväl för lokaler, som enligt förslaget skulle tillhöra klass IV. Även om dessa lokaler kunde vara undermåliga, utgjorde de dock den prestation som den bygd, där de voro belägna, kunde åstadkomma. När svårigheterna vore så stora, att möjligheter att anskaffa andra lokaler för skolans behov saknats, torde bygden vara i behov av det bidrag, som sålunda skulle komma att utgå.

En liknande generell form, som här förordas för bidraget till redan befintliga undervisningslokaler, har ju också gällt för det under senare år utgående allmänna bidraget till utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet, och

en dylik form torde utan stora olägenheter kunna bibehållas på nu ifrågavarande område.

Beträffande storleken av det belopp som årligen skulle utgå till respektive undervisningslokal, så kan detta givetvis bli förändradt för särskilt övervägande. Det för klass II föreslagna beloppet, eller 240 kr., synes dock lämpligen kunna komma i fråga. Kostnaden för statens del skulle också i så fall bli densamma som enligt departementschefens beräkning, då han ju räknar med nämnda belopp som medeltal per lokal.

Under punkten 6 i förevarande proposition nr 174 redogör departementschefen för frågan om statsbidrag till skolhem. Han vitsordar den stora betydelsen av skolhemmen men anser sig icke böra för nästkommande budgetår beräkna medel för bidrag till byggande av dylika, emedan under de senare åren denna byggnadsverksamhet förflutit i förhållandevis rask takt, enär medel till densamma i ganska stor utsträckning beviljats ur de till kommunala beredskapsarbeten anvisade anslagen.

De sakkunniga hava ansett sig böra föreslå att en årlig anslagssumma av 100,000 kronor reserveras för ifrågavarande ändamål, och samtliga i ärendet hörda myndigheter hava tillstyrkt förslaget.

Vi anse det högst önskvärt, att denna behjärtansvärda byggnadsverksamhet icke får avstanna, och föreslå sålunda att anslag till ändamålet beviljas för nästa budgetår. Om riksdagen beslutar den förenklade form för bidrag till vissa undervisningslokaler, som i denna motion förordas, frigöras också de medel, som beräknats för skolhusvärderingsnämndernas verksamhet, och kunna bli tillgängliga för nu ifrågavarande behov.

På grund av vad sålunda anförts få vi alltså yrka,

att riksdagen måtte besluta,

att statsbidrag till redan befintliga distriktet tillhöriga undervisningslokaler måtte utgå med ett belopp per lokal årligen av 240 kronor, lika för samtliga lokaler, och på de grunder i övrigt som Kungl. Maj:t föreslagit, och

att till bidrag till uppförande och inredning av skolhem för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 100,000 kronor.

Stockholm den 2 april 1935.

D. Hansén.

Joh. Larsson.

Evert Jonsson.